

UTKAST3: 2.4.2018: Skal sjarkflåtens bygges ned?

Av Torbjørn Trondsen, Peter Th. Ørebech, Arne Luther, Kystens tankesmie AS

Fiskeriminister Per Sandberg har sendt ut et høringsnotat som skal legge til rette for stabile og forutsigbare rammebetingelser for sjarkflåten (fartøy under 11 meter). I notatet finner vi Departementets virkelighetsbeskrivelse med forslag til fire modeller som alle har som mål å redusere denne flåten ut fra en snever bedriftsøkonomisk argumentasjon.

Hva med samfunnsoppdraget?

Det er forunderlige er at verken beskrivelsene, vurderingene eller modellene tar utgangspunkt i det samfunnsoppdraget som Stortinget har gitt Nærings- og fiskeridepartementet ved fordeling av fiskerettigheter fra fellesskapet slik de er formulert gjennom formålsparagrafene i Havressursloven og Deltakerloven:

- «Å sikre ei berekraftig og samfunnsøkonomisk lønsam forvaltning av dei viltlevande marine ressursane....»
- «Å tilpasse fiskeflåtens fangstkapasitet til ressursgrunnlaget for å sikre en rasjonell og bærekraftig utnyttelse av de marine ressurser»
- «Å medverke til å sikre sysselsetjing og busetjing i kystsamfunna».
- «Å øke lønnsomheten og verdiskapingen i næringen og gjennom dette trygge bosetting og arbeidsplasser i kystdistriktene og å legge til rette for at høstingen av de marine ressurser fortsatt skal komme kystbefolkningen til gode».

Det er videre merkverdig at departementet ikke med et ord nevner at fisket tilhører det norske folk i felleskap: «"Komiteen viste då til fellesmerknaden i [Innst.O.nr.38 \(1998-1999\)](#) der det heiter at: «Komiteen vil påpeke at fiskeressursene tilhører det norske folk i felleskap. Det er derfor i utgangspunktet ingen enkeltpersoner eller selskaper som kan gis evigvarende eksklusive rettigheter til vederlagsfritt å høste av og tjene på disse ressursene, mens andre stenges ute fra å delta i fisket». Komiteen meiner dette skal liggja til grunn også i framtida". [Innst.O.nr.73 \(2000-2001\)](#) . *Innstilling frå næringskomiteen om spesielle kvoteordninger*) s.2 sp. 2.

Grunnrisset og fundamentet er tuftet på en forestillingsverden som ene og alene kan tilskrives en forfeilet departemental oppfatning om at kvoter og konsesjoner er privat eie som konsesjonæren kan disponere over som om det var et verdipapir. Er departementets oppfatning at deltakerloven og havressursloven endres i departementet av departementet uten stortingsbehandling?

Sjarken gir liv til kysten

Enda verre er det at departementet ikke med et ord nevner «fremtidige generasjoner» og «rekruttering i fisket» i et notat som betegner seg selv som «Sjarkflåtens rolle i et fremtidsrettet kvotesystem» og som skal finne nøkkelen til et livskraftig kvotesystem som er «rustet til å møte dagens og fremtidens utfordringer» (s. 1) – dvs. noe som skal være retningsgivende for fremtidige generasjoners høstingsrett.

For å realisere fiskerilovgivningens intensjoner, er det er viktig å se sjarkflåten som et viktig ledd i en bærekraftig økonomi på kysten. For det første representerer denne flåten det mest bærekraftige fisket rent biologisk, ved bruk av passive og selektive redskaper som jukse og line som også tilbyr markedet

den beste kvalitetsfisken. Dagens sjarkflåte er dessuten som resten av kystfiskeflåten, betydelig opprustet og effektivisert. Både driftssikkerheten og utstyr for behandling av fisken er betydelig forbedret sammenlignet med 10 år. Fiskeriminister Per Sandberg tar derfor helt feil, når han i iTromsø 25 mars gir inntrykk at det er behov for strukturering av sjarkflåten ut fra kvalitetsmessige argumenter. Denne flåten leverer allerede mye bedre fiskekvalitet enn mange av de fullstrukturerte større snurrevad fartøyene som er utviklet iht. Departementet politikk. Alle i bransjen vet at det er de strukturerte fartøy som har kvalitetsproblemer: Det er de store fangster bragt i land av snurrevad-trålerne som gir dårlig kvalitet, så dårlig at deler av fangsten av mange betegnes som «guano».

Den mindre kystfiskeflåten gir faktisk en større verdiskaping (summen av lønninger og renter på kapitalinnsats) av fiskekvotene enn de fleste andre flåtegrupper. Dette bidrar til inntekter og bosetting spredt langs hele kysten. Sjarkflåtens økonomiske fortrinn er at den fanger fisk som svømmer med egen energi til land og kan fanges og omsettes dagsfersk til de best betalende markeder med de laveste energikostnader og utslipp av klimagasser.

Sjarkfisket er imidlertid sesongbasert når fisken kommer inn til land på sine vandringer. Det er derfor ut fra kystens behov også nødvendig med en differensiert flåte med et betydelig innslag av mellomstore kystfiskefartøyer og en del havfiskefartøyer som i større grad kan betjene råstoffbehovet til fiskeindustrien og forbrukerne større del av året. Sjarkflåten inngår også her som et viktig ledd i karriereforløpene til fiskeribefolkningen som base for rekruttering og kvalifisering av unge redere som senere også kan bli redere på større fartøyer. Sjarken er også et godt alternativ i kombinasjon med annet arbeid og som alternativ for havfiskerne som vil ha mer tid til sin familie hjemme. En strukturingsbølge innen sjarkflåten vil derfor kunne svekke hele det rekrutteringsfundamentet for en levende kyst basert på lokalt eierskap.

Bedriftsøkonomisk lønnsomhet for de få?

Det viktigste hensynet for Departementet strukturingsmodeller er kun bedriftsøkonomisk lønnsomhet for stadig færre redere. Sysselsetting og bosetting i de mange kystsamfunnene som har mistet fiskerettigheter som følge av myndighetenes aggressive strukturpolitikk, er blitt helt underordnet. Departementet konstaterer bare at «Innføring av strukturkvoter vil etter all sannsynlighet medføre en viss konsentrasjon av landingene til færre steder, men både omfang og geografisk fordeling er vanskelig å forutsi» (s. 46).

Som bedriftsøkonomiske mål bruker Departementet egne beregninger av *driftsmargin* (lønnsomheten i fangst før fratrukk av kapitalkostnader) og *total kapitalavkastning* (nettofortjeneste på den investerte kapitalen). Sjarkeiere som har billige fartøyer uten behov for investeringer i kvoter, vil kunne sikre sine lønninger med en lavere driftsmargin enn andre redere. De fleste sjarkfiskere er i liten grad kapitalinvestorer -som de fleste andre småbedriftseiere, men personer som investerer i egen arbeidsplass hvor de tar ut sin fortjeneste som lønn. Når Departementet bruker driftsmarginer og lav kapitalavkastning som argument for strukturering av sjarkflåten, gir dette et fullstendig skjevt bilde av den lønnsomhetsvirkeligheten som fiskerne selv opplever.

- Departementets tallgrunnlag er fremkommet gjennom et selektivt uttrekk av økonomiske data fra Fiskeridirektoratets lønnsomhetsundersøkelse. Departementet opplyser at om lag 5000 registrerte fiskefartøyer med en faktisk lengde under 11 meter, er ca. 3800 registrert med fangstinntekter gjennom fiskesalgslagene, hvorav ca. 1400 som fisker på individuelle kvoter

tildelt fartøyer under 11 meter. 20% av disse kvotene er kjøpt opp og sammenslått på større fartøy, i noen tilfeller havfiskefartøy over 21 meter. Av disse velger Fiskeridirektoratet først ut 840 fartøyer med den høyeste omsetningen, og av disse analyseres regnskapene til 66 fartøyer som ansees representative for hele sjarkflåten men som kun utgjør 1,7 prosent av antall fartøyer under 11 meter. Samtidig erkjenner Departementet i høringsnotatet at det er meget stor variasjon i lønnsomhet og driftstilpasning langs Norges langstrakte kyst. Det blir derfor like meningsløst å bruke slike tall i dag som grunnlag for statlig næringsplanlegging slik man bedrev i fortidens kommuniststater.

I strid med Fremskrittspartiets prinsippprogram?

Forsøket på sentralistisk næringsplanlegging som bedrives under ledelse av Fremskrittspartiet må også være i strid med deres eget prinsippprogram(2017-2021.s.2): «Fremskrittspartiets ideologiske grunnlag, liberalismen, tar utgangspunkt i at folk selv er bedre i stand enn politikerne til å bestemme hva som er best for seg og sine.» Ut fra dette skulle man i det minste forvente at fiskeriminister Sandberg fokuserer på samfunnsoppdraget om forvaltning av fellesskapets eiendomsrett til fiskeressursene slik det er nedfelt i fiskerilovgivningen, og heller overlate de individuelle lønnsomhetsvurderingene til sjarkeierne selv om de finner det attraktivt å delta i fisket som helårsfiskere eller sesongfiskere.

Det mandatet Stortingets har tildelt Departementet gjennom fiskerilovene kan fullt ut tilfredstilles gjennom fordele gruppekvoter til sjarkflåten som fiskerne selv må kunne vurdere om de vil fiske på eller ikke. Så lenge den minste flåten gir den beste samfunnsbidraget av kvotene til verdiskaping, sysselsetting og bosetting langs kysten, bør kvoteandelen til sjarkene; jf. fiskerilovgivningens formål, økes på bekostning av andre fartøygrupper.

Ikke lovlig med – eller behov for omsettelige kvoterettigheter

Fisket eies av det norske folk i felleskap. Ingen kan selge det han ikke eier. Salg av kvote er salg av deler av fellesskapets fiskerettigheter. Dette er rettsstridig, og kan ikke avtales mellom fiskere eller godkjennes av departementet som lovlig.

Departementets strukturpolitikk kan faktisk bidra til reduksjon av verdiskapingen per kilo fisk ved tildeling av større kvoter på enkeltfartøy (for eksempel snurrevadtrålere) enn det fartøyene kan handtere for å oppnå de beste prisene gjennom topp kvalitet. Dette kan også fort kan endres med Departementets strukturpolitikk som oppmuntrer opplasting av alt for mye kvoter på enkeltfartøy.

Sjarkflåten har gjennom sine dagsfangster de beste forutsetningene for å levere en førsteklasses kvalitet til de beste prisene. Det finnes allerede et utmerket regelverk som skal sikre slike landinger. Det som mangler er at Departementet ikke sørger for at Mattilsynet overvåker, kontrollerer og håndhever regelverket bedre. Gjennom Sjøfartsdirektoratet kan også fartøyutforming, sikkerhetstiltak og kvalitetshandtering ivaretas gjennom fartøysertifisering. Gjennom fiskesalgslagene har myndighetene full mulighet til å fordele kvoter på ukes- og månedsbasis ut fra mottakssituasjonen, kvalitetshensyn og verdiskaping. Ytterligere reguleringer av sjarkflåten gjennom individuelle omsettelige kvotefordelinger vil etter dette være overflødig.